

Helle Klein: Lovsång till livet

Talare

Helle Klein
Direktor för Sigtunastiftelsen

Datum

30 april 2025

Plats

Sigtuna

Omständigheter

Helle Klein höll vårtal under Sigtuna stads valborgsfirande.

- 1 Kära Sigtunabor och gäster i staden, ”Nu är den väldiga väntans tid” skrev en gång poeten Karin Boye.

- 5 Valborgsmässotid är väntan, väntan på vårens vackra grönska och solens värme men samtidigt en oro: tänk om våren inte kommer i år? Var är du kära våren? Inte tänker du väl överge oss?

Våren är den väldiga väntans tid.

- 10 Jag älskar våren för just dess tvekan, dess känslighet för nyanser, dess sökande hållning gentemot alla tvärsäkra. Så långt från fundamentalismens blinda trovisshet, så långt från vapenmaktens ordergivning. Vårens skälvande försiktighet hämtar sin styrka ur löftet om sommar inte ur hotet om vinter. Våren vill liv, växande och framtid. Och ur den mest fattiga och karga lilla
15 jordplätt kan en vacker blomma skjuta upp och Sigtuna trädgårdsförening kommer till Sigtunastiftelsen och sjunger en hymn till Magnolian när den blommar – det är en lovsång till livet!

- 20 Ja, våren är den väldiga väntans tid. Men det handlar inte om någon uppgivenhetens väntan, utan om nyfikenhetens och förhoppningens. Våren är längtan, men inte saknad. Längtan blickar framåt, mot framtiden – den hoppas. Saknaden blickar däremot bakåt, och blir lätt bitter över att allt inte är som det en gång varit. Våren står i allians med framtidsutopin, inte nostalgin.

- 25 Vi lever idag snarare i saknadens tid – i någon sorts evig vinter känns det som. Det är lätt att hemfalla åt uppgivenhet. Framtiden ser väldigt mörk ut. Sällan har väl världen känts så osäker och så obegriplig. I lögnens tid grumlas sikten och vi vet inte riktigt vartåt världen är på väg. Putinism och trumpism

30 marscherar hand i hand och kränker dagligen både människovärdets och
demokratins idé. Det auktoritäras lakejer tar för sig och friheten blir alltmer en
bristvara. Döden tycks starkare än livet.

Men då säger våren: Nej, skapande pågår trots allt, livet vägrar ge sig. Våren är
optimismens tid!

35

Och jag tänker på vårt Sigtuna som optimismens stad med dess uråldriga
historia – tänk här på denna plats när man för tio år sedan, 2015, gjorde
utgrävningar och fann bland annat ett Uppståndelseägg från Kiev eller en
stämnyckel till någon som spelat harpa eller pincetter för kirurgiska ingrepp och
40 skönhetsvård och till och med ett runben, vikingatidens messengermeddelande
och mycket mycket mer – för mycket längesedan ja för över tusen år sedan.
Detta ger oss sammanhang, att Sigtuna är en del av något större, en del av
Sverige och världen.

45 Historien ger oss trygghet och säger att skapande har pågått och pågår ständigt.
Livet ger sig inte.

En som kan lära oss vikten av att välja optimismen är teologen Dietrich
Bonhoeffer som dödades av nazisterna under andra världskriget. Inifrån
50 nazifängelset skrev Bonhoeffer:

”Optimism är inte till sitt väsen en åsikt om den aktuella situationen utan en
livskraft, en kraft att hoppas där andra resignerar, en kraft att hålla huvudet högt
där allt ser ut att slå fel, en kraft att bära bakslag, en kraft som inte släpper ifrån
55 sig framtiden till pessimisten utan tar den i anspråk för hoppet”.

Han som skrev detta visste att han skulle dödas för sin obändiga tro på
människovärdet .

60 Dietrich Bonhoeffer kom hit till Sigtuna mitt under brinnande andra
världskriget – det var i maj 1942. Mötet var oerhört hemligt och organiserat av
Sigtunastiftelsens Manfred Björkquist och det Nordiska Ekumeniska Institutet
som han hade grundat 1940. Manfred ville via ekumeniken, via sina
kyrkkontakter runtom i Norden och i Europa, verka för fred och värna
65 Människovärdet. Han satte sin gode vän Harry Johansson, som varit engagerad i
Kristna studentrörelsen, som chef för Nordiska Ekumeniska Institutet. Det låg

här på Drakegården och Harry Johansson och hans fru Alice bodde på övervåningen.

70

När Hitler tog makten 1933 i Tyskland klövs den tyska kyrkan i två delar – den som följde Hitler och de som gjorde motstånd. Bonhoeffer hörde till dessa präster som vägrade svära trohetsed till führern och de bildade den sk Bekännelsekyrkan. Likadant blev det i exempelvis Norge när tyskarna
75 ockuperade vårt grannland. Oslos biskop Berggrav vägrade svära trohetseden till Hitler och sattes i fängelse. Bonhoeffer och det nordiska ekumeniska institutet verkade för att få ut Berggrav ur fängelset. De räddade hans liv.

80

1940 kontaktar en tysk major vid namn Stelzer Manfred Björkquist och vill träffa honom. I själva verket var Stelzer antinazist och hörde till dem som ville få bort Hitler.

85

Det är en spännande Sigtunahistoria – det nordiska ekumeniska institutet blev ett nav i organiserandet av den tyska och norska motståndsrörelsen. Hit till Sigtuna kom olika motståndsmän i all hemlighet.

90

Då den där majdagen 1942 kom så Dietrich Bonhoeffer till Sigtunastiftelsen. Han träffade Manfred Björkquist och även ärkebiskopen Erling Eidem. De vandrade här längs stranden för att uppe på Sigtunastiftelsen var det för mycket folk som kunde känna igen dem. Det sägs att Manfred då och då fick sätta sig i gräset och bara pusta. Han visste att mötet med den tyska motståndsmannen var farligt. Han hade själv just utsetts till biskop i Stockholm och som sådan var han statstjänsteman i den neutrala staten Sverige.

95

Här inne på Drakegården befann sig Harry Johansson med den engelska biskopen, bishop Bell. Bonhoeffer ville få fram ett budskap till Churchill-regeringen i England om att det fanns ett annat Tyskland, det fanns ett demokratiskt Tyskland – vi är några som planerar attentatet mot Hitler. Både major Stelzer och prästen Bonhoeffer tillhörde kretsarna kring det sk.20 juli-
100 attentatet.

105

Här i vår stad organiserades motståndskampen och det bildades en Sigtunagrupp, där Harry Johansson blir spindeln i nätet men där också bruksdisponenten Göransson och hans syster Sigrid Göransson från Sandvikens Jernverk liksom biskopen Cullberg i Västerås och Manfred Björkquist ingick.

Vilket mod de visade i en ytterligt farlig och svår tid.

110 Så förenades alla goda krafter, företagare, skolfolk, präster, författare och många andra i kampen mot människoföraktet. Och 1945 när de vita bussarna och båtarna kom tog lilla Sigtuna emot 600 judiska flyktingar. Många här i staden ställde upp.

115 Nu är det våren 2025 och det rasar ännu ett krig i vårt Europa och vi bevittnar hur demokratin i det stora landet i väst monteras ned i rasande fart och än en gång står just Människovärdet på spel. I vårt eget land får vi som i går kväll i Uppsala uppleva våldets vansinne i de meningslösa gängskjutningarnas dödande. Det är skymningstid. Men natten är dagens mor.

120 Vår egen Sigtunahistoria blir så en maning till oss alla att alltid ha fokus på det mänskliga, på det som ger liv, inte tar liv och alltid låta medmännisklighetens ethos råda. Kunde Manfred så kan väl vi?

125 Och just en stad som Sigtuna med sina stolta institutioner för bildning och humanism kan bli ett värtecken i vintertid. SSKL firar 100 år i år. På Sigtunaskolan, i dag hotell Kristina, höll möbeldesignern Carl Malmsten slöjdkurser 1930- och 40-talen utifrån idén att alla har en skaparande och Ellen Keys mantra Skönhet för alla var ideal när Malmsten inredde Sigtunastiftelsen.

130 Humanistiska läroverkets första rektor, Arvid Bruno höll tal till studenterna:

– Att vara humanist betyder att ha öppen blick för allt stort i människans värld, men det betyder också att känna sitt ansvar som människa, vartill även hör att i varje människa se Människan.

135 Ja kära Sigtunabor och Sigtunagäster, så står vi här tätt tätt på Valborgsmässoafton som en manifestation av humanismens idé. Vi hör samman. Vi är bara människor. Det djupast mänskliga förenar över alla olikheter. Oavsett bakgrund är vi här för varandra. Och vi tänder vår eld som en fyrbåk i mörkret som visar riktningen mot framtiden.

Och Karin Boye som jag började med att citera var också här 1935. När nazisterna började bränna böcker i Berlin sa Sigtunastiftelsen: Vi ska vara författarnas plats, det fria ordets plats. Och 1935 samlades den första

diktarkonferensen där uppe på kullen. Karin Boye var här och läste sina dikter som hon sedan gav ut samma år i diktsamlingen "För trädets skull" där hennes mest kända dikt finns, den som börjar "Ja visst gör det ont när knoppar brister. Varför skulle annars våren tveka?"

150

Och dikten slutar:

"Då när det är värst och inget hjälper,

155 *brister som i jubel trädets knoppar,*

då, när ingen rädsla längre håller,

faller i ett glitter kvistens droppar,

160

glömmer att de skrämdes av det nya,

glömmer att de ängslades för färden –

165 *känner en sekund sin största trygghet,*

vilar i den tillit

som skapar världen"

170

Låt oss utbringa ett leve för den lite veliga, väntande, väldiga våren som kallar oss att ställa oss på Livets sida.

Leve våren: Hurra, hurra, hurra, hurra!

175

Källa

<div>Manuskript hämtat från sigtunastiftelsenmagasin.se (2025-10-29)</div>

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/helle-klein-lovsang-till-livet>

180